

Екскурсійна діяльність України потребує вдосконалення і упорядкування. Перш за все потрібно розширити нормативно-правову базу з чітким закріпленням і відокремленням понять «гід» і «екскурсовод» та інших фахівців туристської галузі, а також – посилити вимоги до посади «екскурсовод» (подальшої розробки також потребують подібні вимоги і до інших спеціалістів туристського супроводу).

ЛІТЕРАТУРА

1. Любарець, В. В. Формування професійної компетентності майбутніх агентів з організації туризму у професійному коледжі : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / В. В. Любарець ; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2013. – 285 с.
2. Про внесення змін до Закону України «Про туризм»: Закон України №1282- IV від 18 листопада 2003 р.
3. Демяненко Ю.С. Проблеми і шляхи вдосконалення підготовки та контролю якості екскурсійної діяльності в Україні// Географія та туризм. Київ – 2010. – Вип.9. – С. 149-153
4. Абрамова В.В., М.М. Поколюдна Проблеми удосконалення системи підготовки і менеджменту персоналу екскурсійної сфери туристської галузі України//Комунальне господарство міст науково-технічний збірник. – 2006. – Вип.75. – С.203-211
5. Сокіл Т.Г. Проблеми професійної підготовки кадрів екскурсоводів і гідів – перекладачів для сфери туризму України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Sokol_2015_2.pdf

Валентина Надольська

(Луцьк)

АКТУАЛІЗАЦІЯ ЕТНІЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ В ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Проголошення Україною державної незалежності створило реальне підґрунтя для розв'язання вітчизняною історичною наукою низки важливих завдань. До їх переліку цілком слушно віднесено й необхідність розробки на основі нових методологічних засад всього комплексу проблем національного краєзнавства. Вступивши у новий етап свого розвитку, продовжуючи найкращі традиції попередників щодо комплексного вивчення окремих регіонів, українське

краєзнавство відіграє визначальну роль у сучасних процесах духовного відродження.

Об'єктна область дослідження краєзнавства є досить широкою, що дозволяє говорити про його універсальність у вивченні рідного краю. Багатогалузевість, багатопроблемність краєзнавства належать до його найхарактерніших ознак [2, с. 10]. З часу заснування в Україні в середині XIX ст. науково-краєзнавчих осередків, зусилля їх членів спрямовувалися на вивчення геологічної будови, клімату, ґрунтів, водних ресурсів, рельєфу, рослинного і тваринного світу, археології, історії, етнографії окремих регіонів.

Поступальний розвиток природничих і гуманітарних наук, виокремлення в їх царині більш вузьких самостійних напрямків, формування суміжних дисциплін призводило до відповідних змін й у краєзнавчих дослідженнях. У першу чергу це виявлялося в розширенні та поглибленні тематики краєзнавчих робіт, залученні до них комплексу нових джерел, використанні різнопланових методів. Завдяки реформуванню українського суспільства в краєзнавстві названі процеси особливо активізувалися в останні десятиріччя. Торкнулися вони й такої невід'ємної складової національного краєзнавства, як історичне краєзнавство. Зокрема, на якісно новому рівні дослідники звернулися до вивчення етнічних аспектів минулого краю. Фактично відбулося виділення етнічної проблематики (при її внутрішньому вузькому тематичному структуруванні) в окремий напрям краєзнавчої роботи.

Наукова розробка питань історичного розвитку регіонів під кутом зору етнічності не випадково активізувалася саме в сучасних умовах. Десятиліття ігнорування національних проблем, заідеологізоване трактування процесів «радянської інтернаціоналізації» суспільного життя вкрай негативно позначилися на вивченні закономірностей формування, особливостей збереження та вияву етнічної самобутності, проблем міжетнічної взаємодії. Такий підхід дався взнаки і в регіональних історико-краєзнавчих дослідженнях. У радянській науці увага акцентувалася на питаннях політичного, соціально-економічного, культурного розвитку регіонів, без урахування поліетнічності їх населення, спільного

проживання представників етнічних груп на одній території, тривалого взаємовпливу різних культур.

Лише в 90-ті рр. ХХ ст. внаслідок позитивних зрушень в організації краєзнавчої роботи, в умовах зростого інтересу громадськості до минулих подій краю, відбулися помітні зміни у досліджуваній ученими проблематиці, досягнуті певні наукові результати. Сьогодні вже не викликає сумнівів природність існування та стійкість етнічності, як одного з головних феноменів людського суспільства, який відображає його історико-культурне багатоманіття. Етнічна самоідентифікація є одним з найважливіших маркерів, що дозволяють відокремити один етнос від іншого, визначити значимість тих чи інших культурних традицій, історичних та семіотичних мотивів формування етносу. Етнічна самоідентифікація, тривалий час співіснуючи з конфесійною ідентичністю, на рубежі ХІХ–ХХ ст. в Україні почала ставати домінуючою в позиціюванні як окремих людей, так і цілих груп населення. Це наклало свій відбиток на перебіг багатьох суспільних процесів і пояснює зростлу увагу дослідників, зокрема краєзнавців, до проблем етнічності, визнання того факту, що «українська історія стане істотно багатшою, якщо до її канви буде включено повнокровну історію не лише української, але й інших етнічних спільнот» [3, с. 4]. Як відзначає сучасна українська дослідниця питань регіоналістики Ярослава Верменич: «сучасні українські регіони відрізняються один від одного не лише господарською та соціальною структурою, але й суспільними настроями; у них відмінні зовнішні орієнтації, специфічні етноконфесійні проблеми» [1, с. 3].

З позицій краєзнавства стає можливою реконструкція різних етапів етнічної історії населення ареалу. Історико-краєзнавчі дослідження дозволяють, зокрема, визначити внесок того чи іншого етносу в розвиток регіону і таким чином внести нове в історичну проблематику. Вивчення демографічних, етнічних та етномовних процесів у регіоні стає сучасною альтернативою традиційному вивченню економічної та політичної історії краю.

Вивчення процесів заселення території, її освоєння в історичному контексті визначає тісний зв'язок краєзнавства та етнології – суспільствознавчої науки, об'єктом дослідження якої є народи, їхня культура і побут, походження

(етногенез), розселення, процеси етнокультурної взаємодії на всіх етапах історії людства. Крім того, етнологічні дослідження міжнаціональних відносин, етнонаціональних процесів та традиційно-побутової культури, народних обрядів і мистецтва дають необхідну базу для визначення спільних та відмінних рис окремих регіонів України. Краєзнавство, як свого роду макродисципліна, яка оперує узагальненими, підсумковими результатами спеціалізованих ареальних досліджень, виконаних у межах різних гуманітарних дисциплін, насамперед таких, як археологія, антропологія, лінгвістика, історія та ін., тісно пов'язане з етнологією.

Систематичне проведення різнотематичних краєзнавчих конференцій допомогло виявити на регіональному рівні чимало недостатньо розроблених питань, у тому числі пов'язаних з етнічністю. Серед них: етнічна структура населення та її часові й просторові зміни; міграційні процеси; державна національна політика та її вплив на життєдіяльність різних етнічних груп; етнічні контакти та їх результати; особливості матеріальної і духовної культури етнічних груп регіону; традиції та інновації в культурі населення; ментальність та етнічна стереотипність тощо.

Сучасна наука вивчає минуле краю крізь призму людських долі. Серед творців історичних подій краєзнавство активно досліджує й роль та вплив видатних особистостей. У новітніх розробках вони характеризуються й як носії певної етнічності. З'ясування логіки вчинків регіональних еліт значною мірою базується на знанні їх етнічного походження, рідної для них культури. Лише на основі міждисциплінарної взаємодії краєзнавства та етнології можливе об'єктивне вивчення цієї проблеми.

Дослідження особливостей формування у регіоні такого феномену, як багатоетнічність є невід'ємною складовою вивчення етноконфесійного розвитку регіону. Адже конфесійна ідентичність тісно пов'язана з етнічною самосвідомістю.

Вихід сучасної історико-краєзнавчої науки на новий рівень досліджень вимагає вивчення етнічної складової як міжособистісних взаємин (спілкування людей у побуті, взаємини між сусідами та ін.), так і механізмів та результатів реалізації державної етнонаціональної політики.

Усі названі проблеми дозволяють ґрунтовніше й багатогранніше вивчати історичний розвиток регіону, визначати тенденції та закономірності суспільних змін з уваги на дію цілого комплексу чинників, серед яких вагому роль відігравали етнічна самоідентифікація, міжетнічні взаємини.

Звернення вітчизняних науковців до вивчення історії повсякденності зміщує пріоритет досліджень на користь історії краю, родини, соціальної історії. Антропологічний підхід зосереджує увагу вчених на ментальності, етнічності людей минулого, на символах і цінностях, в основі яких лежать й регіональні відмінності.

Кожен регіон, з уваги на проживання в ньому відмінних за чисельністю та збереженістю традиційно-побутової культури етнічних груп, характеризується певними особливостями перебігу етнічних процесів. Вони значною мірою впливали і впливають на життєдіяльність спільнот у межах історично сформованих регіонів із характерними для них природним та соціокультурним середовищем й взаємодією географічних, економічних, демографічних і інших факторів. Лише їх вивчення на основі краєзнавчих матеріалів дозволяє виявити особливе і загальне, врахувати уроки минулого, з'ясувати тенденції майбутнього розвитку окремих територій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верменич Я. Історична регіоналістика в Україні: спроба концептуального аналізу / НАН України; Інститут історії України. – К., 2001. – 232 с.
2. Костриця М. Ю. До питання про формування сучасних теоретико-методичних засад національного краєзнавства // Архіви – скарбниця людської пам'яті: Праці Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині. – Т. 26 / Голов. ред. М. Ю. Костриця. – Житомир, 2002. – С. 9–13.
3. Плохій С. Якої історії потребує сучасна Україна? // Український історичний журнал. – 2013. – № 3. – С. 4–12.

Юрій Рочняк
(Львів)

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ БУДІВНИЦТВА ЗАЛІЗНИЦЬ В УКРАЇНІ

Залізничний транспорт є стрижнем економіки, основою комунікації країн, стратегічним, оборонним ресурсом держави та культурологічним феноменом. Поява і становлення його близько двох сотень років тому шалено вплинули на